

Wyrok z dnia 4 sierpnia 1994 r.
I PRN 49/94

1) W świetle art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. o zasadach tworzenia zakładowych systemów wynagradzania w brzmieniu podanym w jednolitym tekście tej ustawy (opublikowanym w Dz. U. z 1988 r., Nr 28, poz. 196) przepis art. 3 ust. 1 tej ustawy oraz przepisy jej rozdziału 2 mają zastosowanie do zakładowych systemów wynagradzania w zakładach pracy nie objętych układem zbiorowym pracy zawartym po tej dacie.

2) W razie istotnej zmiany siły nabywczej pieniądza po powstaniu zobowiązania, spełnienie świadczenia przez zapłatę kwoty nominalnej nie zaspokaja interesu wierzyciela i nie powoduje wygaśnięcia zobowiązania, chyba że wierzyciel przyjmie takie świadczenie na zaspokojenie swojej wierzytelności. Spełnienie świadczenia następuje wtedy, gdy zostaje ono zaoferowane przez dłużnika i przyjęte przez wierzyciela. Oświadczenie wierzyciela o przyjęciu zapłaty kwoty nominalnej na zaspokojenie wierzytel-

ności może zostać złożone przez każde zachowanie ujawniające taką wolę w sposób dostateczny (art. 60 k.c.).

3) Określony w art. 4771 § 1 k.p.c. obowiązek orzekania w sprawach z zakresu prawa pracy o roszczeniach wynikających z faktów przytoczonych przez pracownika, choćby nie były objęte jego żądaniem lub zgłoszone w rozmiarze mniejszym niż usprawiedliwiony wynikiem postępowania dotyczy także waloryzacji świadczenia na podstawie art. 3581 § 3 k.c.

4) Od zwaloryzowanego na podstawie art. 3581 § 3 k.c. świadczenia, w części przekraczającej jego nominalną wysokość, odsetki za opóźnienie należą się dopiero od daty wyroku sądownego, mocą którego dokonano waloryzacji.

Przewodniczący SSN: Antoni Filcek (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Maria
Mańkowska, Walery Masewicz,

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 4 sierpnia 1994 r. sprawy z powództwa Barbary B. przeciwko Przedsiębiorstwu Przemysłu Drzewnego "U." w U.

D. o nagrodę jubileuszową, na skutek rewizji nadzwyczajnej Rzecznika Praw Obywatelskich [...] od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie z dnia 18 lutego 1993 r.[...],

1) u c h y l i ł zaskarżony wyrok w części oddalającej rewizję od wyroku Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Sanoku z dnia 27 listopada 1992 r., [...] oddalającego powództwo z wyjątkiem odsetek za okres do dnia 4 sierpnia 1994 r. i zmieniając wymieniony wyrok Sądu Rejonowego zasądził od Przedsiębiorstwa Przemysłu Drzewnego "U" w U. D. na rzecz Barbary B. 1.309.625 zł. [...] z 54% odsetkami w stosunku rocznym od dnia 4 sierpnia 1994 r.

2) Rewizję nadzwyczajną w części dotyczącej odsetek za okres do dnia
4

sierpnia 1994 r. oddalił.

U z a s a d n i e n i e

Powódka Barbara B. domagała się zasądzenia od Przedsiębiorstwa Przemysłu Drzewnego "U." w U.D. kwoty około 1.300.000 zł. wraz z odsetkami tytułem wyrównania wysokości należnej jej nagrody jubileuszowej za 15 lat pracy w pozwanym Przedsiębiorstwie. Powódce wypłacono bowiem z rocznym opóźnieniem nagrodę jubileuszową w wysokości około 170.000 zł podczas gdy inni szeregowi pracownicy otrzymali za ten sam okres pracy nagrody 10 razy wyższe.

Strona pozwana w odpowiedzi na pozew wniosła o oddalenie powództwa twierdząc, że wypłaciła powódce nagrodę jubileuszową w wysokości obliczonej zgodnie z § 4 aneksu do protokołu dodatkowego nr 3 z dnia 17 sierpnia 1988 r. do porozumienia o zakładowym systemie wynagradzania, a także odsetki za opóźnienie w wypłacie tej nagrody.

Spór między stronami dotyczył podstawy wymiaru nagrody jubileuszowej, a konkretnie, czy podstawą tą powinno być najniższe wynagrodzenie obowiązujące w dniu nabycia prawa do nagrody (jak twierdziła strona pozwana), czy wynagrodzenie powódki z daty wypłaty nagrody (jak chciała powódka powołując się na precedensowe orzeczenie Sąd Najwyższy wydane w sprawie III PZP 48/89).

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Sanoku wyrokiem, z dnia 27 listopada 1992 r., [...] powództwo oddalił a wyrok swój oparł na następujących ustaleniach i wnioskach:

Powódka pracowała w pozwanym Przedsiębiorstwie do dnia 30 czerwca 1992 r. W dniu 12 października 1989 r. powódka nabyła prawo do nagrody jubileuszowej za 15 lat pracy w wysokości 150% podstawy wymiaru, która stosownie do § 4 aneksu do protokołu dodatkowego nr 3 do porozumienia o zakładowym systemie wynagradzania stanowi najniższe wynagrodzenie obowiązujące w dniu nabycia prawa do nagrody. Na tej podstawie strona pozwana obliczyła i wypłaciła powódce w dniu 10 listopada 1990 r. należną jej nagrodę jubileuszową w wysokości 171.000 zł, a w dniu 15 maja 1991 r. odsetki za zwłokę w wypłacie nagrody w kwocie 330.000 zł. uzupełnione już w toku procesu o kwotę 20.750 zł.. Obowiązująca w pozwanym Przedsiębiorstwie regulacja prawna w kwestii nagród jubileuszowych, aczkolwiek mniej korzystna od zasady ogólnej wyrażonej w zarządzeniu Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 23 grudnia 1989 r. w sprawie ustalenia okresów pracy i innych okresów uprawniających do nagrody jubileuszowej oraz zasad jej obliczania i

wypłacania (M.P. Nr 44, poz. 358) jest regulacją wiążącą i obowiązującą zgodnie z zasadami prawnymi, iż przepis szczególny wyłącza możliwość stosowania przepisu ogólnego, co potwierdza § 1 tegoż zarządzenia.

Rewizja powódki od powyższego orzeczenia została oddalona wyrokiem Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie z dnia 18 lutego 1993 r., [...], który podzielił argumentację prawną Sądu Rejonowego opartą na § 4 aneksu do protokołu dodatkowego do obowiązującego w pozwanym Przedsiębiorstwie porozumienia o zakładowym systemie wynagradzania. Podobnie bowiem jak powołany przez Sąd Rejonowy § 1 zarządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 23 grudnia 1989 r. również § 1 uchwały nr 138 Rady Ministrów z dnia 22 września 1978 r.- za rządów której powódka nabyła prawo do nagrody jubileuszowej - stanowią, że zawarte w niej przepisy stosuje się przy obliczaniu i wypłacaniu nagród jubileuszowych przysługujących pracownikowi na podstawie układu zbiorowego pracy lub przepisów szczególnych, jeżeli przepisy te nie zawierają odmiennych zasad w tym zakresie. Zatem § 4 wspomnianego aneksu wyłączył stosowanie § 9 ust. 1 wymienionej uchwały nr 138 Rady Ministrów z dnia 22 września 1978 r. pozwalającego na obliczenie nagrody jubileuszowej według wynagrodzenia z daty wypłaty bądź z daty nabycia prawa do niej w zależności od tego, co jest dla pracownika korzystniejsze. W tej sytuacji, zdaniem Sądu Wojewódzkiego nie zasługuje na uwzględnienie zarzut rewizji o niesposobieniu przez Sąd Rejonowy stanowiska Sądu Najwyższego wyrażonego w sprawie III PZP 48/89 opisanej w nr 25 z 1991 r. tygodnika "Prawo i Życie".

Przedstawiony wyrok Sądu Wojewódzkiego został zaskarżony rewizją nadzwyczajną przez Rzecznika Praw Obywatelskich, który zarzucił temu wyrokowi

rażące naruszenie prawa materialnego i procesowego przez:

- pominięcie przez Sąd Wojewódzki, iż Sąd Rejonowy nienależycie wyjaśnił

wszystkie istotne okoliczności sprawy, naruszając art. 3 § 2, 224 § 1 i 316 § 1 k.p.c.;

- mało wnikliwą i powierzchowną ocenę stanu prawnego sprawy przez Sąd

obu instancji (z naruszeniem art. 233 § 1 i 328 § 2 k.p.c.) mogącą doprowadzić do

rażącego naruszenia przepisów prawa materialnego o obliczaniu i wypłacie nagród

jubileuszowych;

- naruszenie art. 387 k.p.c. przez Sąd Wojewódzki przez oddalenie rewizji

powódki oraz naruszenie art. 388 § 1 w zw. z art. 381 § 1 k.p.c. przez ich nie-

zastosowanie; a także naruszenie interesu Rzeczypospolitej Polskiej. W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sšdu Rejonowego-Sšdu Pracy w Sanoku z dnia 27 listopada 1992 r., [...] i przekazanie sprawy temu Sšdowi do ponownego rozpoznania.

Uzasadniajšc bliżej wymienione zarzuty raźšcego naruszenia prawa Rzecznik

Praw Obywatelskich odniósł je do dwóch uchybień:

Po pierwsze Sšd Wojewódzki przeoczył, że Sšd Rejonowy zastosował w sprawie postanowienia zakładowego systemu wynagradzania, w szczególności § 4 aneksu do protokołu dodatkowego nr 3 z dnia 17 sierpnia 1988 do porozumienia o zakładowym systemie wynagradzania, chociaż istnieje wątpliwość, czy mogły one mieć w sprawie zastosowanie. Wątpliwość ta łączy się z nie zbadanš przez Sšdy obu instancji okolicznościami, czy w pozwanym Przedsiębiorstwie obowiązywał układ zbiorowy pracy. A okoliczność ta miała dla sprawy istotne znaczenie w świetle przepisów ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. o zasadach tworzenia zakładowych systemów wynagradzania (Dz. U. z 1988 r., Nr 28, poz. 196 ze zm.). W myśl art. 3 ust. 1 tej ustawy szczególne zasady tworzenia zakładowych systemów wynagra-

dzania przewidziane w rozdziale 2 mają zastosowanie tylko w zakładach nie objętych układem zbiorowym pracy. W zakładach pracy objętych takim układem można tworzyć również zakładowe systemy wynagradzania (art. 3 ust. 2) ale tylko w ograniczonym zakresie przewidzianym w rozdziale 3. W tymże rozdziale 3 nie ma uregulowanej problematyki nagród jubileuszowych, a art. 28 ust. 2 odsyłajšcy do odpowiedniego stosowania niektórych przepisów rozdziału 2 - nie wymienia art. 20 ust. 4 głoššcego takš zasadę, jakš przyjęto w § 4 aneksu do protokołu dodatkowego nr 3 z dnia 17 sierpnia 1988 r. do porozumienia o zakładowym systemie wynagradzania u strony pozwanej, mianowicie, że podstawę obliczenia nagrody jubileuszowej stanowi najniższe wynagrodzenie obowiązujšce w dniu nabycia prawa do nagrody. Jeżeli więc u strony pozwanej obowiązywał układ zbiorowy pracy, to § 4 przedmiotowego aneksu nie wywierałby skutków prawnych. Podjšł bowiem problematykę, która nie może być objęta zakładowym systemem wynagradzania, natomiast powinna być objęta układem zbiorowym pracy. Każdy układ prawdopodobnie reguluje to zagadnienie tak, jak w przepisach powszechnie obowiązujšcych, bšdł też wprost odsyła do tych przepisów. Przepisami powsze-

chnie obowiszujšcymi do 31 grudnia 1989 r. były postanowienia uchwały nr 138 Rady Ministrów z dnia 22 wrzeńnia 1978 r. w sprawie ustalania okresów pracy i innych okresów uprawniajšcych do nagrody jubileuszowej oraz zasad jej obliczania i wypłacania (M.P. Nr 35, poz. 132), która w § 8 ust. 1 i 2 głosi zasadę, że pracownik nabywa prawo do nagrody w dniu upływu okresu uprawniajšcego do nagrody i że wypłata jej powinna nastšpić niezwłocznie po nabyciu przez pracownika prawa do nagrody. Konsekwencjš tego unormowania był § 9 ust. 1 głoszšcy, że podstawę obliczania nagrody stanowi wynagrodzenie przysługujšce pracownikowi w dniu jej wypłaty, a jeżeli jest to dla pracownika korzystniejsze - wynagrodzenie przysługujšce mu w dniu nabycia prawa do nagrody. Nagrodę oblicza się - jak brzmi zdanie drugie - według zasad obowiszujšcych przy ustalaniu ekwiwalentu pieniężnego za urlop wypoczynkowy. Od 1 stycznia 1990 r. obowiszuje zarzšdzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 23 grudnia 1989 r. w sprawie ustalania okresów pracy i innych okresów uprawniajšcych do nagrody jubileuszowej oraz zasad jej obliczania i wypłacania (M.P. Nr 44, poz. 358), które w § 7 ust. 1 i 2 oraz w § 8 głosi te same zasady co uprzednio obowiszujšce §§ 8 ust. 1, 2 i 9 ust. 1 uchwały nr 138. Analiza prawna przepisów mogšcych mieć zastosowanie przy rozstrzygnięciu sprawy powódki, gdyby pozwany zakład był objęty układem zbiorowym pracy, prowadzi zatem do zarzutu, że wbrew zaskarżonym wyrokom, powódka miałaby rację, żšdajšc nagrody obliczonej na podstawie wynagrodzenia pobieranego przez niš w dacie wypłaty nagrody jubileuszowej.

Po drugie, jeżeli okazałoby się, że unormowania § 4 aneksu do protokołu dodatkowego do porozumienia w sprawie zakładowego systemu wynagradzania, nie przekraczajš zakresu przedmiotowego przewidzianego kodeksem pracy i ustawš o zakładowych systemach wynagradzania, bo w pozwanym zakładzie nie obowiszywał układ zbiorowy pracy, to i tak zaskarżone wyroki budzš poważne wštpliwošci. Sšdy obu instancji pominęły całkownie zarzuty powódki, iż pozwane Przedsiębiorstwo nie stosowało takich samych zasad, jakie zastosowano do niej, w stosunku do innych pracowników znajdujšcych się w podobnej lub takiej samej sytuacji faktycznej. W aktach (k-21) znajduje się kopia listy płacy, z której wprost wynika duże zróżnicowanie wypłaconych nagród jubileuszowych z niższš wypłatš powódki.

W

dołączonych aktach [...] znajduje się oświadczenie Aleksandra B., który pracę w pozwanym Przedsiębiorstwie rozpoczął w tym samym okresie co powódka. On otrzymał nagrodę jubileuszową za 15 lat pracy w wysokości 1.800.000 zł, natomiast powódka niecałe 10% tej sumy bo tylko 170.000 zł. W takiej sytuacji Sąd Wojewódzki powinien był uchylić zaskarżony przez powódkę wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu. Jeżeli bowiem okazałoby się, że w stosunku do powódki zastosowano inne przepisy i zasady, rażąco obniżające wysokość należnej jej nagrody jubileuszowej, to wymagałoby rozważenia, czy powoływanie się strony pozwanej na § 4 aneksu w sprawie powódki nie stanowi nadużycia prawa (art. 8 k.p.), a jako takie nie powinno podlegać ochronie. Stanowi bowiem naruszenie konstytucyjnej zasady równości i sprawiedliwości społecznej, nierówne traktowanie pracowników znajdujących się w takiej samej lub podobnej sytuacji faktycznej w zakresie odnoszącym się do ich uhonorowania za długoletnią nienaganną pracę i przyznawanie tylko nielicznym rażąco niskich nagród jubileuszowych z powołaniem się na zakładowy system wynagradzania, a stosowanie innych kryteriów i przepisów w stosunku do innych pracowników. Przy ocenie sprawy w tym aspekcie nie powinien być również pominięty fakt, że wyłącznie z winy strony pozwanej nastąpiło rażąco opóźnienie w wypłaceniu powódce tak niskiej nagrody.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Oba zarzuty rewizji nadzwyczajnej nie są zasadne.

Abstrahując od tego, że wnoszący rewizję nadzwyczajną mógł we własnym zakresie ustalić, czy i jaki układ zbiorowy pracy obowiązuje w pozwanym Przedsiębiorstwie, to przy analizie przepisów ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. o zasadach tworzenia zakładowych systemów wynagradzania w brzmieniu podanym w jednolitym tekście tej ustawy (opublikowanym w Dz. U. z 1988 r., Nr 28, poz. 196), obowiązującym w dniu nabycia przez powódkę prawa do nagrody jubileuszowej za 15 lat pracy, nie zwrócił on uwagi na przepis art. 2 pkt. 2 tej ustawy stanowiący, że ilekroć w wym. ustawie jest mowa o "układzie zbiorowym pracy" - rozumie się przez to układ zbiorowy pracy zawarty po dniu 31 grudnia 1986 r. co pozostaje w związku z nowym brzmieniem działu jedenastego Kodeksu pracy "Układy zbiorowe pracy i zakładowe umowy zbiorowe" obejmującego przepisy art. 238-241 k.p.

wprowadzonym z dniem 1 stycznia 1987 r. na podstawie art. 1 ustawy z dnia 24 listopada 1986 r. o zmianie ustawy - Kodeks pracy (Dz. U. Nr 42, poz. 201).
Wcześniej zawarte układy zbiorowe pracy ustawa o zasadach tworzenia zakłado-

wych systemów wynagradzania nazywa "dotychczasowymi układami zbiorowymi pracy" (art. 2 pkt 3). W rezultacie przepis art. 3 ust. 1 rozważanej ustawy i przepisy jej rozdziału 2 mają zastosowanie do zakładowych systemów wynagradzania w zakładach pracy nie objętych układem zbiorowym pracy zawartym po dniu 31 grudnia 1986 r., zaś art. 3 ust. 2 ustawy i przepisy jej rozdziału 3 dotyczą zakładów pracy, objętych układem zbiorowym pracy zawartym po tej dacie. Regulacja powyższa pozostała nie zmieniona w przepisach jednolitego tekstu omawianej ustawy ogłoszonego w Dz. U. z 1990 r. Nr 69, poz. 407. Na podstawie informacji urzędowej uzyskanej dnia 3 sierpnia 1994 r. w Departamencie Zbiorowych Stosun-

ków Pracy Ministerstwa Pracy i Polityki Socjalnej Sąd Najwyższy ustalił, że po dniu 31 grudnia 1986 r. nie został w tym Ministerstwie zarejestrowany nowy układ zbiorowy pracy dla przemysłu drzewnego, natomiast obowiązuje w tej branży nadal układ zbiorowy pracy dla przemysłów drzewnych z dnia 30 grudnia 1974 r. W konsekwencji tego ustalenia pozwane Przedsiębiorstwo uprawnione było do wprowadzenia zakładowego systemu wynagradzania opracowanego w oparciu o przepisy zawarte w rozdziale 2 rozważanej ustawy, wśród których znajduje się wspomniany w rewizji nadzwyczajnej przepis art. 20 ust. 4 stanowiący, iż "podstawę wymiaru nagrody jubileuszowej stanowi najniższe wynagrodzenie obowiązujące w dniu nabycia prawa do nagrody" powtórzony w § 4 aneksu do protokołu doda-

tkowego nr 3 z dnia 17 sierpnia 1988 r. do porozumienia o zakładowym systemie wynagradzania w pozwanym Przedsiębiorstwie. Przepisy tego porozumienia zastąpiły - w zakresie określonym w ustawie - odpowiednie przepisy o wynagra-

dzaniu, w tym także postanowienia dotychczasowego układu zbiorowego pracy (art. 23 ustawy) oraz przepisy powołanej wyżej uchwały nr 138 Rady Ministrów z dnia 22 września 1978 r. (wyliczenie zawarte w art. 23 nie jest bowiem wyczerpujące) niezależnie od trafnej interpretacji § 1 tej uchwały dokonanej przez Sąd Wojewódzki.
Powołany w rewizji nadzwyczajnej przepis art. 28 ust. 2 ustawy o zasadach tworzenia zakładowych systemów wynagradzania nie mógł mieć w sprawie zastosowania, gdyż mieści się w rozdziale 3 ustawy dotyczącym zakładowego systemu wynagradzania w zakładach pracy objętych układem zbiorowym pracy

zawartym po dniu 31 grudnia 1986 r., do których pozwane Przedsiębiorstwo - jak wyżej ustalono - nie należało.

Próby zatem podważania mocy obowiszującej § 4 aneksu do protokołu dodatkowego nr 3 z dnia 17 sierpnia 1988 r. do porozumienia o zakładowym systemie wynagradzania w pozwanym Przedsiębiorstwie okazały się chybione.

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę nie podzielił odmiennego stanowiska zajętego przez Sąd Najwyższy w analogicznej pod względem faktycznym i prawnym sprawie III PZP 48/89 - I PR 410/89 opisaną w tygodniku "Prawo i Życie" nr 25 z 1991 r., na które powoływała się powódka w toku niniejszego procesu, domagając się nagrody jubileuszowej obliczonej na podstawie wynagrodzenia przysługującego w dniu wypłaty nagrody. Stanowisko to bowiem wyrażone zostało wyłącznie w oparciu o przytoczony wyżej przepis § 9 ust. 1

uchwały nr 138 Rady Ministrów z dnia 22 września 1978 r. bez zwrócenia uwagi na § 1 tejże uchwały oraz art. 23 ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. o zasadach tworzenia zakładowych systemów wynagradzania (wg. numeracji jednolitego tekstu tej ustawy ogłoszonego w Dz. U. z 1988 r. Nr 28, poz. 196). Przyjął je także Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 lipca 1990 r., I PR 143/90 jednakże dlatego, że orzekając ponownie w tej samej sprawie jako sąd rewizyjny był z mocy art. 389 k.p.c. zniżany oceną prawną zawartą w poprzednim wyroku Sądu Najwyższego. Być może z tego powodu nie powoływał się na powyższe orzeczenie Sądu Najwyższego organ wnoszący rewizję nadzwyczajną w niniejszej sprawie.

Przechodząc do drugiego zarzutu stwierdzić należy, że z pracowników, którzy razem z powódką w dniu 10 listopada 1990 r. pobierali nagrodę jubileuszową tylko Aleksander B. otrzymujący nagrodę jubileuszową w kwocie 1.656.000 zł (k. 21) z ponad rocznym opóźnieniem znajdował się w identycznej sytuacji co powódka (15 lat pracy, które upłynęły w dniu 29 września 1989 r.). Fakt ten przyznało pozwane Przedsiębiorstwo w odpowiedzi na rewizję nadzwyczajną wyjaśniając, że pracownik ten otrzymał bezpodstawnie zawyżoną nagrodę jubileuszową wskutek błędnego przyjęcia w piśmie przyznającym mu tę nagrodę, że nabył on do niej prawo w dniu 29 września 1990 r. zamiast w dniu 29 września 1989 r. Co do innych pracowników, to powódka nie wykazała, aby znajdowali się oni w identycznej sytuacji jak ona. Przeciwnie, w rewizji powódka podała (k. 44), że inni pracownicy, pobierający w tym samym okresie nagrody jubileuszowe z tytułu 15 lat pracy w normalnym trybie tzn.

bez opóŃnienia w wypłacie otrzymali kwoty 10 razy wyŹsze od nagrody wypłaconej powódce, czyli w wysokoŃci 1.700.000-1.800.000 zł. Oznacza to, Źe nabyli oni prawo do nagród jubileuszowych rok póŃniej niŹ powódka, a konkretnie - jak wynika z listy płac - w m-cu paŃdzierniku 1990 r., kiedy stanowiŹce podstawę obliczenia nagrody najniŹsze wynagrodzenie wynosiło 368.000 zł. (k. 18), podczas gdy w paŃdzierniku 1989 r., kiedy to powódka nabyła prawo do nagrody jubileuszowej za 15 lat pracy, najniŹsze wynagrodzenie wynosiło 38.000 zł (k. 20). Skoro więc w odniesieniu do tych pracowników róŹnica wysokoŃci nagrody była wynikiem nabycia prawa do nagrody w innym czasie niŹ termin nabycia prawa do nagrody przez powódkę, w którym obowiŹzywała inna wysokoŃć najniŹszego wynagrodzenia stanowiŹcego podstawę obliczenia nagrody, to nie moŹe być mowy o nierównym traktowaniu z nimi powódki. NierównoŃć ta zachodzi tylko w porównaniu z Aleksandrem B. ale i ona nie uzasadnia zarzutu naruszenia konstytucyjnej zasady równoŃci. Zasada ta dotyczy bowiem równoŃci w prawie a nie w bezprawiu, a przecieŹ wypłacono temu pracownikowi zawiŹŹonŹ nagrodę jubileuszowŹ bezpodstawnie czyli wbrew prawu. Pojedyncza wypłata nagrody jubileuszowej w zawiŹŹonej wskutek pomyłki wysokoŃci nie stanowi takŹe dostatecznego argumentu dla uznania, Źe wypłata powódce nagrody obliczonej zgodnie z obowiŹzujŹcymi przepisami stanowi naruszenie konstytucyjnej zasady sprawiedliwoŃci społecznej. Skoro zaŃ nie nastŹpiło naru-

szenie wspomnianych zasad konstytucyjnych, to bezzasadny jest oparty na ich naruszeniu zarzut, Źe strona pozwana powołuŹc się wobec powódki na § 4 aneksu naduŹyła prawa w Ńwietle zasad współŹycia społecznego (art. 8 k.p.). Zarzutu tego nie uzasadnia równieŹ ponad roczna zwłoka strony pozwanej w wypłacie naleŹnej powódce nagrody jubileuszowej. Sama bowiem zwłoka nie była powodem wypłaty tak niskiej nagrody, a obowiŹzujŹcy w pozwanym zakłádzie pracy sposób obliczania nagrody, oparty na przepisach ustawy o zasadach tworzenia zakłádowych systemów wynagrodzenia i przede wszystkim istotny spadek siły nabywczej pieniŹdza na przełomie lat 1989 i 1990, którego strony nie mogły przewidzieć, co wyklucza ewentualnie odpowiedzialnoŃć odszkodowawczŹ strony pozwanej w Ńwietle art. 361 § 1 k.c. i art. 477 § 1 k.c. Ten ostatni przepis ogranicza zresztŹ odpowiedzialnoŃć odszkodowawczŹ dłuŹnika w razie jego zwłoki w spełnieniu Ńwiadczenia do naprawienia szkody wynikłej ze zwłoki.

Mimo bezzasadnoŃci zarzutów rewizji nadzwyczajnej została ona co do

należności głównej przez Sąd Najwyższy uwzględniona, gdyż wyroki Sądów obu instancji wydane zostały z rażącem naruszeniem art. 3581 § 3 k.c. w zw. z art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 55, poz. 321) i art. 300 k.p., co Sąd Najwyższy wziął z urzędu pod rozwagę (art. 420 § 2 k.p.c.). Art. 3581 § 3 k.c. stanowi, że "w razie istotnej zmiany siły nabywczej pieniądza po powstaniu zobowiązania, sąd może po rozważeniu interesów stron, zgodnie z zasadami współżycia społecznego, zmienić wysokość lub sposób spełnienia świadczenia pieniężnego, chociażby były ustalone w orzeczeniu lub umowie", zaś według majšcego charakter przepisu przejściowego art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie kodeksu cywilnego do zobowiązań pieniężnych powstałych od dnia 30 października 1950 r. jeszcze nie przedawnionych i nie wykonanych do dnia wejścia w życie tejże ustawy (tj. do dnia 1 października 1990 r.) stosuje się art. 3581 § 3 k.c. tylko do świadczeń w części nie wykonanej. Ponieważ dochodzone przez powódkę roszczenie niewstępliwie powstało po dniu 30 października 1950 r., a w dniu 1 października 1990 r. nie było przedawnione, to art. 3581 § 3 k.c. - przy istnieniu określonych w nim przesłanek - może mieć do niego zastosowanie, ale pod warunkiem, że świadczenie nie zostało do tego dnia wykonane. Jeżeli więc wypłata powódce nagrody następiła w dniu 10 listopada 1990 r., to z punktu widzenia wymienionego przepisu przejściowego nie ma przeszkód, aby art. 3581 § 3 k.c. mógł być do tego zobowiązania zastosowany. Powstaje natomiast zagadnienie, czy wypłacenie powódce nagrody w kwocie nominalnej stanowiło wykonanie zobowiązania. W tym przedmiocie Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę podzieliła uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 3 kwietnia 1992 r., I PZP 19/92 (OSNCP 1992 z. 9 poz. 166), w myśl której art. 3581 § 3 k.c. w zw. z art. 300 k.p. może być odpowiednio zastosowany w sprawie o należność z zakresu prawa pracy (odprawę rentową) także wówczas, gdy to świadczenie pieniężne zostało spełnione przez zapłatę sumy nominalnej lecz w okolicznościach nie powodujących wygaśnięcia zobowiązania. W uzasadnieniu powyższej uchwały Sąd Najwyższy wyjaśnił m.in. że zgodnie z art. 3581 § 1 k.c. zapłata kwoty nominalnej stanowi jedynie spełnienie świadczenia. Nie oznacza ona jeszcze wykonania zobowiązania, gdyż do tego potrzebne jest ponadto zaspokojenie wierzyciela. Według art. 354 § 1 k.c. wykonanie zobowiązania przez dłużnika powinno być zgodne ze społeczno-gospodarczym celem zobowiązania oraz z

zasadami współżycia społecznego, a także ewentualnie ustalonymi zwyczajami. Zapobiega to sytuacjom, w których spełnienie przez dłużnika obowiązku w sposób formalnie zgodny z treścią zobowiązania nie zaspokajałoby uzasadnionego interesu wierzyciela. Taką sytuację tworzy istotna zmiana siły nabywczej pieniądza po powstaniu zobowiązania. Spełnienie w tej sytuacji obowiązku przez zapłatę kwoty nominalnej nie zaspokaja interesu wierzyciela i nie powoduje wygaśnięcia zobowiązania, chyba że wierzyciel przyjmie takie świadczenie na zaspokojenie swojej wierzycielności. O spełnieniu obowiązku można mówić bowiem dopiero wtedy, gdy zostaje ono zafiarowane przez dłużnika i przyjęte przez wierzyciela. Obowiązek wierzyciela o przyjęciu zapłaty kwoty nominalnej na zaspokojenie wierzycielności może zostać złożone przez każde zachowanie ujawniające taką wolę w sposób dostateczny (art. 60 k.c.).

Niezwłoczne kwestionowanie przez powódkę w niniejszej sprawie wysokości wypłaconej nagrody (k. 9) świadczy zdaniem Sądu Najwyższego, w dostateczny sposób, że nie traktowała ona wypłaconej jej tytułem nagrody jubileuszowej kwoty nominalnej jako zaspokojenia swej wierzycielności z tego tytułu, a jako wypłatę na poczet należnej nagrody jubileuszowej. Umożliwia to zastosowanie w sprawie waloryzacji świadczenia określonej w art. 3581 § 3 k.c. Wprawdzie w świetle art. 3581 § 4 k.c. jest ona uzależniona od żądania wierzyciela, który go w niniejszej sprawie nie zgłosił, jednak – jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w uzasadnieniu orzeczenia z dnia 30 stycznia 1992 r., I PRN 60/91 (PiZS 1992 nr 7 s. 64) – określony w art. 4771 § 1 k.p.c. obowiązek orzekania w sprawach z zakresu prawa pracy o roszczeniach wynikających z faktów przytoczonych przez pracownika, choćby nie były objęte jego żądaniem lub zgłoszone w rozmiarze mniejszym niż usprawiedliwiony wynikiem postępowania dotyczy także waloryzacji świadczenia na podstawie art. 3581 § 3 k.c. Powódka zaś w niniejszej sprawie powoływała się na zebrany w sprawie materiał dowodowy, który wskazywał na spadek siły nabywczej pieniądza w okresie po nabyciu przez nią prawa do nagrody jubileuszowej a wypłatę tej nagrody w kwocie nominalnej. Spadek ten w powyższym okresie czyli między dniem 12 października 1989 r. a 10 listopada 1990 r. był istotny, co jest faktem powszechnie znanym, a

ponadto wynika z zebranego w sprawie materiału wskazującego, jak już podano wyżej, że najniższe wynagrodzenie pracownicze wynosiło w październiku 1989 r. 38.000 zł. a w październiku 1990 r. 368.000 zł. W efekcie opóźniona wypłata powódce nagrody jubileuszowej w kwocie nominalnej obliczonej na podstawie wynagrodzenia z października 1989 r. spowodowała z punktu widzenia zasad współżycia społecznego i interesu powódki jej pokrzywdzenie. Zdaniem Sądu Najwyższego waloryzacja powinna w niniejszej sprawie objąć różnicę świadczenia wynikającą ze spadku siły nabywczej pieniądza w okresie między nabyciem przez powódkę prawa do nagrody a jej wypłatą opóźnioną z winy strony pozwanej. Najniższe wynagrodzenie pracownicze jest relatywną siłą nabywczej pieniądza i dlatego Sąd Najwyższy dla potrzeb niniejszej sprawy przyjął, że może ono stanowić miernik waloryzacji.

Kierując się powyższymi przesłankami Sąd Najwyższy uznał, że po walory-

zacji na podstawie art. 3581 § 3 k.c. strona pozwana zapłacić winna powódce tytułem wysokości nagrody jubileuszowej kwotę 1.309.625 zł. obliczoną w następu-

jący sposób: Nagroda wyliczona na podstawie najniższego wynagrodzenia obowią-

zującego w m-cu październiku 1990 r. = 1.656.000 zł (k. 18) pomniejszona o kwotę wypłaconej nagrody czyli 171.000 zł oraz o połowę wypłaconych odsetek w kwocie 350.750 zł. czyli o 175.375 zł. Odliczenie przy waloryzacji nagrody połowy wypła-

conych powódce odsetek uzasadnione jest ich częściowo waloryzacyjnym charak-

terem, na co wskazuje wysokość odsetek ustawowych obowiązujących w okresie między powstaniem prawa powódki do nagrody a jej wypłatą, przekraczającą wysokość odsetek kredytowych. Także też kwotę z 8% od dnia 4 sierpnia 1994 r. Sąd

Najwyższy - uwzględniając rewizję nadzwyczajną i uchylając zaskarżony wyrok Sądu

Wojewódzkiego oraz zmieniając poprzedzający go wyrok Sądu Rejonowego - zasądził na rzecz powódki (art. 422 § 1 k.p.c.). Uwzględnieniu rewizji nadzwyczajnej

w świetle art. 421 § 2 k.p. nie stała na przeszkodzie okoliczność, że została ona

wniesiona po upływie 6 miesięcy od daty uprawomocnienia się zaskarżonego wyroku, gdyż zaniechając waloryzacji dochodzonej należności Sądy obu instancji nie

tylko rażąco naruszyły wskazane wyżej przepisy, lecz także interes Rzeczypospolitej

Polskiej, która otacza roszczenia pracownicze wzmożoną ochroną, a w niniejszej sprawie ochrona ta była szczególnie potrzebna, gdyż chodzi o powódkę pozostającą bez pracy i samotnie wychowującą 2 dzieci, na które otrzymuje niewysokie alimenty.

Sąd Najwyższy oddalił rewizję nadzwyczajną w części dotyczącej odsetek za okres od dnia 4 sierpnia 1994 r. Od zwaloryzowanego na podstawie art. 3581 § 3 k.c. świadczenia, w części przewyższającego jego nominalną wysokość, odsetki za opóźnienie należą się dopiero od daty wyroku sądownego, mocą którego dokonano waloryzacji. Samo bowiem istnienie przesłanek z art. 3581 § 3 k.p.c. nie powoduje z mocy prawa zmiany wysokości świadczenia. Konieczna jest inicjatywa wierzyciela, któremu jednak nie przysługuje roszczenie w znaczeniu materialnoprawnym. Przysługuje mu tylko uprawnienie do żądania waloryzacji. Dlatego nie można też przed waloryzacją mówić o opóźnieniu dłużnika w wykonaniu zobowiązania pieniężnego przekraczającego jego nominalną wysokość. Skutek w postaci waloryzacji następuje dopiero z mocy orzeczenia sądu, które ma więc charakter konstytutywny. Nie miał - jak się wydaje - powyższych okoliczności na uwadze Sąd Najwyższy przy wydawaniu wyroku z dnia 16 września 1993 r. w sprawie I PRN 70/93 (OSNCP 1994 z. 5 poz. 113). Natomiast uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 1993 r., III CZP 80/93 (OSP 1994 r., nr. 3, poz. 50) dotyczy wprawdzie odsetek lecz nie od sumy zwaloryzowanej na podstawie art. 3581 § 3 k.c., a od odszkodowania ustalonego na podstawie art. 363 § 2 k.c.

Odsetki od nominalnej kwoty nagrody za okres od dnia nabycia do niej prawa przez powódkę do dnia zapłaty zostały zaopłacone przez stronę pozwaną uiszczoną.

=====